

МОЖЛИВОСТІ СУЧАСНИХ ЕЛЕКТРОННИХ ЗАСОБІВ НАВЧАННЯ ПОЛЬСЬКОЇ МОВИ ДЛЯ ВИВЧЕННЯ ГРАМАТИКИ СТУДЕНТАМИ

Микола Костіков

У статті розглядаються сучасні електронні засоби навчання польської мови та аналізується можливість їх використання для вивчення граматики студентами вищих навчальних закладів України.

Ключові слова: граматика, електронні засоби навчання, польська мова.

Mykola Kostikov. Possibilities of the modern Polish language learning software for learning grammar by students.

The article is concerned with modern Polish language learning software. The possibility of using it for learning grammar by the students of the higher educational establishments of Ukraine is analysed.

Key words: e-learning, grammar, Polish language.

Постановка проблеми в загальному вигляді. Нині на ринку та в Інтернеті представлено широкий спектр електронних засобів навчання (ЕЗН), зокрема для вивчення іноземних мов (ІМ). Однак досі відчувається брак комп'ютерних курсів слов'янських мов, зокрема польської. Крім того, наявні засоби не розв'язують усіх проблем, пов'язаних із навчанням польської мови.

Загальні аспекти застосування інформаційних технологій у навчанні ІМ досліджували П. Асоянц, Т. Коваль, Л. Морська, П. Сердюков, Г. Чекаль та інші.

Однак при аналізі ЕЗН ІМ слід враховувати особливості мови, що вивчається, та рідної мови тих, хто навчається. Зокрема для польської через її високу флективність і спорідненість із українською особливого значення набуває вивчення граматики [1]. Необхідно також враховувати особливості тих, хто навчається. Однією з важливих особливостей комп'ютеризованого навчання є те, що воно надає можливості індивідуалізації навчання [2, с. 192; 3, с. 16]. Застосування мультимедійних програм, у яких відсутній зворотний

зв'язок, є одним із можливих недоліків впровадження інформаційних технологій в освітній процес [4, с. 70–71].

Мета статті – проаналізувати сучасні ЕЗН польської мови, можливості їх використання для вивчення граматики студентами українських ВНЗ та індивідуалізації навчання.

Виклад основного матеріалу. Популярною на сьогоднішній день є серія курсів IM Rosetta Stone. На лютий 2012 року компанія випустила курси для 30 мов, зокрема три рівні вивчення польської.

Для кожного користувача створюється окремий профіль. Можна обрати один із варіантів програми навчання, різних за тривалістю та структурою: повний курс – велика кількість матеріалів і вправ, розрахована на цілий навчальний рік; стандартний – більш інтенсивний; стандартний зі вступом – містить також навчання літер та їх вимови; розширений (зі вступом і без) – для додаткової практики; акцент на читанні й письмі (зі вступом і без); акцент на говорінні та слуханні; позиціонування (через слухання, читання та загальне) – тести для визначення початкового рівня користувача. Графічно показується приблизна тривалість кожного з варіантів.

Кожен рівень навчання розділений на 4 модулі по 4 уроки. Система дозволяє відпрацьовувати вимову звуків і правопис слів, вивчати лексику та граматику. Наприкінці кожного уроку є так званий рубіж для повторення та закріплення матеріалу. Після кожної серії вправ у межах уроку показується кількість і відсоток правильних відповідей. За відсутності помилок пропонується продовжити навчання, за наявності ж певної кількості неправильних відповідей рекомендується повторити цю серію вправ. При помилках у письмових завданнях система послідовно вказує неправильно написані літери, доки користувач не виправить усіх помилок. Можна пропустити завдання й подивитись правильну відповідь. При повторному проходженні серії вправ можна обнулити статистику чи продовжити виконання, пропускаючи завдання, вже раз виконані правильно.

Налаштовується чутливість системи до введених даних: верхнього чи нижнього регістру, пунктуації та діакритики. Розпізнавання мовлення також гнучке: треба вказати, хто користується курсом – чоловік, жінка чи дитина, а також вибрати один із 11 рівнів чутливості до точності вимови. За відсутності мікрофона вправи на усне мовлення можна вимкнути, і вони автоматично пропускатимуться в ході заняття. Загалом інтерфейс програми зручний та інтуїтивно зрозумілий. У письмових завданнях відображається віртуальна клавіатура. Курс містить довідку у форматі .htm та докладнішу інструкцію користувача у форматі .pdf.

Нові слова ілюструються фотографіями та озвучуються одним із дикторів (є кілька чоловічих і жіночих голосів). Граматика вивчається у тісному зв'язку з лексикою. Ті самі слова, словосполучення та фрази показуються в парах: однина – множина, чоловічий – жіночий рід тощо, при цьому закінчення слів виділяються іншим кольором. Таким чином, увага зосереджується на різниці між окремими граматичними формами та відповідних відмінностях у вимові й написанні. Проте мовні явища ніяк не пояснюються й не коментуються, а лише демонструються на прикладах, залучаючи при виконанні завдань інтуїцію користувача. У Rosetta Stone використовується створений розробниками метод «динамічного занурення» [5]: користувача оточують словами та фразами тільки мовою вивчення, будь-який переклад відсутній. Але через це також ігнорується важливий методичний принцип врахування рідної мови того, хто навчається.

Крім персональних мовних курсів для самостійної роботи користувачів, компанія Rosetta Stone також пропонує версію курсу для навчальних закладів. Вона містить компакт-диск із додатковими матеріалами й тестами. Ця версія також надає більш деталізовану статистику по роботі користувачів із курсом (час, проведений за навчанням, бали тощо).

Як бачимо, система є досить гнучкою, адаптивною, зручною. Наявний широкий вибір різноманітних вправ, у тому числі й граматичних. Засіб може бути ефективно використаний для повторення та закріплення окремих навичок.

Проте «інтуїтивний» підхід, який є наслідком принципу занурення, не дає можливості отримати ґрунтовні знання з ІМ, необхідні студентам.

Серія мовних курсів компанії EuroTalk на CD, DVD та Flash-носіях теж є відомим комерційним програмним продуктом для вивчення ІМ. На лютий 2012 року було розроблено курси для 125 мов, у тому числі польської.

У курсах серії TalkNow вивчається виключно лексика – слова та фрази. Як зазначають розробники, вони навмисно уникають будь-якої граматики у навчальному курсі, оскільки вважають її фактором, що «відлякує багатьох користувачів» [6].

Серія WorldTalk містить більший обсяг матеріалу та кількість вправ, натомість відсутнє представлення матеріалу. Система тільки контролює знання користувачем слів та розуміння сенсу фраз. Єдиною письмовою вправою є диктант, але відсутнє навіть вікно введення тексту. Користувач має можливість лише прослухати речення та видрукувати текст для самоконтролю. Так само на самоконтроль лишаються вправи на говоріння.

Таким чином, як TalkNow, так і WorldTalk дозволяють контролювати тільки рецептивні граматичні навички – розуміння на слух і читання окремих фраз. Відсутній будь-який теоретичний матеріал і зворотний зв'язок.

E3N Before You Know It, створений компанією Transparent Language, так само обмежується вивченням слів і фраз.

Інша програма того самого видавця – LinguaMatch Panoramic – позиціонується як «розмовник, який говорить» [7]. Навчання проходить у тривимірному ігровому середовищі. Програма містить понад 2000 слів і 1200 фраз, що в основному стосуються ситуацій, із якими стикаються туристи.

Ще один програмний продукт від Transparent Language – курс LanguageNow! Робочою мовою є англійська. Система пропонує прочитати та прослухати найуживаніші слова в діалогах. Кожне слово можна прослухати окремо та отримати довідку про його поточну та початкову граматичну форму. Також є кнопка, що викликає граматичний довідник із відповідної теми. Наявна велика кількість різноманітних письмових завдань: кросворди, диктанти,

заповнення пропусків у тексті, вправи на порядок слів у реченні. Є два режими виконання – практика та тест. Тестовий режим відрізняється обмеженням часу та оцінюванням завдань. В якості підказки можна прослухати запис правильної відповіді. Вправи гнучко налаштовуються: як джерело слів можна вибрати довільну частину навчального матеріалу. Важливим є те, що слова завжди показуються та озвучуються в контексті. Крім письмових завдань, є тренувальні вправи на вимову слів та речень, діалоги. Вбудований механізм аналізу мовлення дозволяє порівняти вимову користувача та диктора за різними параметрами: власне вимова, швидкість, тембр, гучність. Кожен фактор відображається на окремому графіку. Однак, як і багато інших ЕЗН, LanguageNow! майже не містить теоретичного матеріалу. Він обмежується лише стислим довідником із граматики. Такий засіб можна використовувати для повторення та закріплення знань.

Сайти DigitalDialects та InternetPolyglot обмежуються навчанням лексики. Останній дозволяє обрати одну з 16 робочих мов для перекладу слів, у тому числі українську. Після реєстрації можна переглядати деталізовану статистику свого навчання та власноруч створювати нові уроки для інших учасників.

Ще одним ресурсом для оволодіння польською є сайт для вивчення мов LiveMocha. На лютий 2012 року він містив зокрема чотири рівні вивчення польської по 10–16 уроків кожен. Ресурс пропонує якісно новий підхід до вивчення мови: це не просто онлайн-курс ІМ, а й соціальна мережа [8]. Кожен користувач має свій особистий обліковий запис, вказує мови, якими володіє та які бажає вивчити й нинішній рівень їх знання. На основі цих даних пізніше відбувається відбір «мовних партнерів», тобто людей, які потенційно могли б допомогти одне одному оволодіти тією чи іншою мовою. Доступна опція чату з іншими учасниками, в який вбудовано перекладач для кількох основних мов. Представлення знань зводиться до демонстрації та озвучування слів і фраз. Серед вправ – читання у мікрофон поданого короткого тексту за темою уроку, написання подібного тексту, перевірка читання та сприйняття слів і фраз на слух. Завдання на письмо та вимову ставляться системою в чергу на перевірку

іншими учасниками, серед яких можуть бути як носії мови, так і ті, хто її лише вчить. Залежно від рівня знань перевіряючих їхні коментарі можуть бути більш чи менш корисними. Головною перевагою LiveMocha можна назвати можливість спілкування з носіями мови. Серед недоліків – відсутність теоретичного матеріалу та недостатня увага до граматики.

Подібно організований сайт busuu.com [9]. Однак ця система має більш розвинену систему реакцій на відповіді користувачів. На кожне завдання дається по три спроби. Вправи, в яких зроблено помилки, пропонується пройти повторно, а відповідні слова та фрази автоматично додаються до користувацького словника. Також є завдання на розуміння тексту, складання слів із літер, складання речень зі слів. Можна створити тест, довільно вибравши теми, типи та кількість завдань.

Соціальна мережа покладена в основу ще одного мовного ресурсу – SharedTalk.com, але цей сайт узагалі не містить навчальних матеріалів, а лише слугує засобом зв'язку людей, що вивчають мови.

Існує також низка ЕЗН польської, створених розробниками програмного забезпечення у Польщі. Проте це переважно програми для дітей і підлітків, що вивчають польську мову як рідну в школах та гімназіях. Серед цих засобів – «Dyktando w praktyce» (навчання основних правил орфографії через диктанти в ігровій формі), «Na tropach języka polskiego» (орфографія, граматика, література), «Vademecum maturzysty. Język polski» (для підготовки до випускних іспитів). Природно, що ці програми не розраховані на вивчення польської як іноземної. Крім того, вони є у вільному продажу лише на території Польщі.

Підбиваючи підсумок, можна сказати, що більшість сучасних ЕЗН польської мови нехтують представленням теоретичного матеріалу. Головною метою курсів переважно є тренування і контроль рецептивних навичок – читання і слухання. Навчання лексики різноманітне, натомість матеріалів із граматики недостатньо. Більшість ЕЗН дозволяють відслідковувати прогрес у навчанні та вести статистику для кожного користувача, однак лиш окремі

програми містять елементи адаптивного та індивідуалізованого навчання. Хоча в деяких курсах є підказки, проте бракує пояснень при неправильній відповіді, немає спроб визначити причину помилки. Деякі вправи залишені на самоконтроль користувачів. Відсутні курси, які враховували би специфіку викладання польської мови в Україні.

Висновки та перспективи подальших досліджень. Таким чином, нині існуючі ЕЗН польської мови містять низку недоліків. Зокрема відсутні курси, які б забезпечували повноцінне індивідуалізоване навчання. Розробка таких ЕЗН, які б могли використовуватись у системі вищої освіти України, є предметом подальших досліджень.

БІБЛІОГРАФІЯ

1. Костіков М. Роль комп'ютера у навчанні польської граматики у ВНЗ / Костіков М. П. // Викладання мов у вищих навчальних закладах освіти на сучасному етапі. Міжпредметні зв'язки: наукові дослідження, досвід, пошуки : зб. наук. пр. / Харк. нац. ун-т ім. В. Н. Каразіна. – Х., 2011. – Вип. 18. – С. 102–108.
2. Основи нових інформаційних технологій навчання : Посібник для вчителів / Машбиць Ю. І., Гокунь О. О., Жалдак М. І. [та ін.] ; Інститут психології ім. Г. С. Костюка АПН України, Інститут змісту і методів навчання. – К. : [б.в.], 1997. – 260 с.
3. Сердюков П. Технологія розробки комп'ютерних програм з іноземних мов / П. І. Сердюков. – К. : Ленвіт, 1996. – 112 с.
4. Застосування інформаційних технологій та мережі Інтернет на уроках іноземних мов / Чернів. облдержадмін., Голов. упр. освіти і науки, Чернів. обл. ін-т післядиплом. пед. освіти ; [підгот.: С. М. Куриш та ін.]. – Чернівці ; Вижниця : Черемош, 2011. – 144 с. : рис., табл. – (Освіта Чернівеччини).
5. Rosetta Stone: Dynamic Immersion [Електрон. ресурс] / Rosetta Stone Ltd. – 2011. – Режим доступу : www.rosettastone.com/homeschool/overview/dynamic-immersion

6. Teachers' FAQs [Электрон. ресурс] / EuroTalk Ltd. – 2011. – Режим доступа : <http://eurotalk.com/en/teachers/faq>
7. LinguaMatch Panoramic Polish [Электрон. ресурс] / Travel Linguist Inc. – 2010. – Режим доступа: <http://www.travellinguist.com/polish-panoramic.html>
8. About Us [Электрон. ресурс] / LiveMocha. – 2011. – Режим доступа : <http://www.livemocha.com/pages/about>
9. About busuu.com [Электрон. ресурс] / Busuu Online S.L. – 2011. – Режим доступа : <http://www.busuu.com/enc/about>